

Elisabeth Jonsson minns Hjördis Schymberg

Elisabeth Jonsson som Belinda i Dido och Aeneas, där hon bland andra sjöng mot Eva Pilat och Annika Bartler.

Under våren 2011 tog Björn Östlund kontakt med några av Hjördis Schymbergs elever. En av dem var Elisabeth Jonsson, i dag själv verksam som pedagog och dessutom som ledamot av Svenska sång- och talpedagogförbundet. Brevväxlingen växte fram till den här sammanställningen.

Elisabeth Jonsson berättar: Jag började hos Hjördis när jag var 23 år gammal. Jag hade då tagit min sångpedagogexamen. Min sånglärare som jag hade då, Anders Hörngren, talade om för mig att jag hade ett halvt år på mig att ordna mig en ny lärare för att han skulle flytta från Stockholm till Ingesund. Jag var inte intresserad av någon av lärarna på Musikhögskolan utan jag började lyssna mycket aktivt och "snokade" om vilka lärare som fanns att tillgå utanför skolan.

Vem gick Lindenstrand för?

Under den här tiden sjöng jag i Adolf Fredriks Bachkör och där hade Anders Öhrwall vid flera tillfällen använt Sylvia Lindenstrand som solist. Sylvia

gjorde också roller på operan, bland annat som Suzuki i Butterfly. Hon var makalöst vacker och rösten var jättestilig. Men än mer begeistrad över hennes sångsätt blev jag 1974. Hon gjorde då Zerlina absolut strålande, med en jättefin koloratur. Hon hade nu fokuserat ihop klangen, rösten bar bättre och kom hennes musikalitet kom till sin rätt. I slutet av året sjöng hon altsolot i Juloratoriet i Adolf Fredrik och jag fick till slut fick jag fram vem hon studerade för. Det var Hjördis Schymberg. Mina föräldrar var vana operabesökare och tack vare min mammas stora beundran för Hjördis, så var jag väl förtrogen med hennes karriär.

Undervisningen börjar

När jag väl hade kontaktat Hjördis och provsjungit för henne satte vi igång med dubbel energi. Arbetssättet hon hade var helt underbart! Jag hade studerat sång i tio år. På den tiden var det inte lika vanligt att börja så tidigt som det är idag. Jag var ganska van, men hennes totala energi bräckte det mesta. På Drottninghusgränd hade hon en ganska liten lägenhet med köket och rummet ut mot gatan. Flygeln var belamrad med porträtt av henne själv och hon hade massor av klaverutdrag. Det fanns inget tjustigt eller strålkastaraktigt i rummet, utan det präglades av arbete och åter arbete. Hon hade alltid en stickad kofta på sig och hon drog ihop den hela tiden, som om hon frös.

Samtidigt som jag gjorde mig i ordning för lektion, brukade Hjördis spela eller sjunga tills jag var klar. En gång när jag skulle ha lektion, satt hon som vanligt och spelade på flygeln och med glimten i ögat och med den berömda Schymbergiska hakan i profil

säger hon: "Du förstår Elisabeth, det fanns bara två sångare på Operan, jag och Jussi".

Vokalväxlingar

Efter studierna med Hjördis Schymberg skulle Elisabeth Jonsson komma att fortsätta i Salzburg.

Uppvärmningsövningen som jag fick göra var en växling mellan två toner, åttondelar på "öj-äj" eller "aj". Hon började alltid i lågt läge och det här var centralt i hennes undervisning för mig. Jag gjorde också vokalväxlingar på en och samma ton. Då en bra pedagog har olika övningar för olika elever får du säkert helt andra uppgifter av andra.

Käken och svalget

Hjördis hade få kommentarer annat än om käken. Rörelsen i käken som ska vara frigjord från käkleden. Tungan ska sedan vara fri från tryck i tungroten och får absolut inte tryckas ned, dessutom måste den vara helt fri från ryckningar. Tungan och käken ska samarbeta, men samtidigt vara oberoende av varandra. Vid höga toner ska man behålla vokalform och vokalkänsla, men på tonerna i tre-strukna oktaven breddar man

munöppningen och får då se till att tungan fortfarande är avspänd i tungroten. Det här är visserligen enkla principer, men oerhört svårt då man betingar reflexerna. Det handlar om en otrolig självkontroll! Hjördis betonade också svalgets betydelse. Hon sa alltid att det skulle vara öppet, vilket kunde vara lite frustrerande eftersom stämläpparna i sig är slutna när man sjunger.

Aldrig om placering!

Sångpedagoger i gemen älskar att tala om "placering" av tonen. Jag kan inte påminna mig om att Hjördis någonsin talade om placering, endast att svalget skulle vara fritt för att man skulle uppnå en fri ton. Följden av det öppna svalget är att det inte blir för hårt motstånd i stämläpparna när man sjunger. Hjördis sjöng själv alltid öppet. Det var det som gav rondören på tonen. Jag uppfattar också att forskningen senare har sanktionerat det som Hjördis arbetade med, svalget och käkens öppnande på höga toner.

Tonen på plats

Hjördis var oerhört duktig på att härma! Att höra henne härma tonansatser som var vanliga på under 1930-1940-talet, att ta tonen underifrån och kana in på den, var kul. Men det stod inte högt i kurs hos henne när sångarna gjorde så. Något som jag tyckte var bra med Hjördis var den rent instrumentala tonansatsen. Man fick aldrig åka eller slarva, den skulle vara precis på plats. Man föreställer sig tonen innan man sjunger den och stämläpparna ställer in den sträckning som behövs för just den tonen.

När man lyssnar på Hjördis inspelningar, så är ju hennes kontroll

suverän, framförallt när hon var ung. När Hjördis sedan passerar 40-årsstrecket hörs att hon är glad över att ha tillgång till ett kraftigare bröstregister, det vill säga fullröst.

"Andningen ska vara fri!"

När det gäller andningstekniken betonade hon att andningen skulle vara fri. Hon var noga med att man höll bröstkorgen hög, men sade inget om muskelaktiviteter. Andningen med Hjördis själv var bra och hel, den var lågt ner i kroppen och inte ut separerad i olika muskelgrupper. Appoggio är uttrycket på italienska där revbensmusklerna arbetar ihop med mellangärdet. Luften blir då en svängande pelare och blir i funktionen som en violinstråke. Hjördis hänvisade ofta just till violinen!

Elisabeth Jonsson sjunger i tv i Adolf Fredriks Bachkör.

Traditionella övningar

Allt det här omsattes i traditionella sångövningar. Till exempel en skala med sextondelar till kvint och tillbaka, två gånger, och sedan sextondelar upp till nonan och ner igen. En mycket vanlig övning som vi gjorde på alla vokaler. Vi gjorde också den traditionella stigande tonikatreklängen, upp till duodeciman, där man sedan vänder

ner på fallande treklang på dominantseptimackordet. Den gjorde vi två gånger, först legato och sedan staccato, på alla vokaler. Vi arbetade också med legato i kvartssprånget 5-8-5-3, grundton på alla vokaler och över hela omfånget, ostrukna och trestrukna oktaven.

Hjördis hade väldigt långa lektioner, ca 1.30 och en jämn fördelning av separat teknik och sedan sånglitteratur. Jag besökte henne också under en period på tre veckor på Alnön. Där hade vi lektion varje dag.

Tullio Vogheras betydelse

Hjördis hade studerat i 19 år för Brita von Vegesack och vad jag förstår måste hon ha varit mycket skicklig och haft goda öron. Det var också mycket intressant att höra Hjördis berätta om den repetitör som också Jussi Björling arbetade med – Tullio Voghera. Han hade haft hjärnblödning och var förlamad i ansiktet, vilket gjorde att saliven rann. Flera sångerskor ratade honom, men det gjorde inte Hjördis. Hon tyckte att han var fantastisk!

Hjördis favoriter

Jag frågade en gång Hjördis vad hon tyckte om dagens sångare. Hon gillade Cecilia Bartoli, men framför alla andra Barbara Bonney. Hon hade då sjungit en romanskonsert från Paris i TV, med många nordiska sånger. Det tyckte Hjördis var mycket fint.

Berättat av Elisabeth Jonsson i mars 2011. Sammanställt av Björn Östlund.